

Ks. GRZEGORZ SZAMOCKI

Uniwersytet Gdański w Gdańsku

grzegorz.szamocki@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0002-8586-8284

Recenzja książki: A. Rambiert-Kwaśniewska, *Terminologia tekstylna w Biblii Hebrajskiej i Septuagincie. Stroje, dodatki i tekstylia użytkowe*, Chronikon, Wrocław 2023, ss. 580.

Anna Rambiert-Kwaśniewska, pracownik naukowy Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, dała się już poznać środowisku biblistów jako specjalistka w zakresie biblijnej filologii, translatoryki i znawczyni tematyki tekstyliów w Piśmie Świętym. Temu zagadnieniu poświęciła kilka swoich publikacji, w tym dwie monografie (*Terminologia tekstylna w Biblii Hebrajskiej i Septuagincie. Cz. 1: Włókna i tkaniny* [Warszawa 2019] i *Tekstylia w Nowym Testamencie* [Wrocław 2022]).

Książka opublikowana w 2023 roku, zatytułowana *Terminologia tekstylna w Biblii Hebrajskiej i Septuagincie. Stroje, dodatki i tekstylia użytkowe*, została przedstawiona przez Autorkę jako główne osiągnięcie naukowe dla uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Treść publikacji stanowi owoc zainteresowań i wieloletnich, konsekwentnie prowadzonych badań wrocławskiej biblistki nad terminologią tekstylną Pisma Świętego, jej uwarunkowaniami historycznymi oraz jej wykorzystaniem w przekazie teologicznego przesłania w biblijnych tekstach. Ta bardzo obszerna rozprawa, obejmująca 580 stron, w tym 540 stron tekstu głównego z 1339 przypisami i 10 stron bibliografii, prezentuje się jako kompetentne studium leksykograficzne, historyczne i teologiczne. Temat wybrany przez Autorkę na przedmiot rozprawy nie jest popularny wśród biblistów. W naukowej literaturze brakowało dotąd tak całościowego i metodologicznie spójnego dzieła poświę-

conego terminologii tekstylnej w Starym Testamencie w zakresie strojów i tekstyliów użytkowych. W tym względzie monografię można uznać za dzieło pionierskie, i to na gruncie opracowań polsko- i obcojęzycznych.

W tytule Autorka podaje, że głównym przedmiotem prezentacji i omówień jest terminologia tekstylna w Biblii Hebrajskiej i Septuagincie, po czym dopowiada, że chodzi o szaty, dodatki i tekstylia użytkowe. Treść rozprawy odpowiada w pełni tak sformułowanemu tytułowi. Na początku mamy *Wykaz skrótów* (s. 5–8), po nim *Wstęp* (s. 9–23), sześć rozdziałów z analizami i omówieniami (s. 25–544), *Zakończenie* (s. 545–549), *Bibliografię* (s. 551–569), streszczenie w języku angielskim: *Summary* (s. 571–574) i *Spis treści* (s. 575–580).

Wstęp jest klasyczny. Autorka najpierw wskazuje na problem, wprowadza w niego, definiuje cel ogólny i cele szczegółowe rozprawy. Następnie omawia aktualny stan badań i znaczniejsze publikacje, opisuje przyjętą metodologię i kreśli program przedstawionych w rozprawie badań i analiz. Metodę prezentowanego w monografii postępowania Autorka określa jako silnie eklektyczną, z elementami metod diachronicznych i synchronicznych (s. 19). Analizy historyczno-krytyczne, lingwistyczne, semantyczne i komparatystyczne mają prowadzić do wniosków natury historycznej, teologicznej i komunikologicznej. Przyjęty sposób badań zagadnienia wskazanego w tytule jest jak najbardziej uzasadniony i pożądany. Odpowiada on też aktualnemu trendowi w badaniach egzegetycznych, aby łączyć podejście diachroniczne z synchronicznym. Takie postępowanie jest wprawdzie złożone i wymagające, ale rokuje dobre rezultaty. Wskazaną we *Wstępie* metodę Autorka stosuje konsekwentnie i owocnie w całej rozprawie.

Rozdział pierwszy o szatach i strojach na starożytnym Bliskim Wschodzie (s. 25–57) jest w rzeczywistości omówieniem szat i strojów żydowskich, ich wyglądu, stosowania, znaczenia i symboliki. Historyczny kontekst starożytnego Bliskiego Wschodu był potrzebny do uchwycenia specyfiki tekstyliów żydowskich, a przy tym pozwolił na słuszny wniosek o wielkiej inspiracji strojów starożytnych Izraelitów zwyczajami odzieżowymi ludów ościennych (s. 56). W tej części swojej rozprawy Autorka bardzo umiejętnie i precyzyjnie wydobywa dane z rozmaitych i różnego pochodzenia źródeł archeologicznych i historycznych oraz literackich, na czele z Biblią.

Rozdziały drugi, trzeci, czwarty i piąty stanowią główną część rozprawy (s. 59–489), prezentując obszerne zestawienie leksykograficzne. Autorka omawia hebrajskie i greckie terminy określające tekstylia i odnoszące się do nich, które występują w Biblii Hebrajskiej i w Septuagincie. Materiał tych rozdziałów jest niezwykle bogaty. Każdy termin jest omówiony według tego samego porządku, co ułatwia czytelnikowi lekturę. Omówienie każdego z terminów jest kompletne. Obejmuje ich etymologię, semantykę, semantyczne relacje między terminami hebrajskimi i stosowanymi dla nich odpowiednikami greckimi, ich występowanie w Biblii, funkcje i znaczenie w kontekście literackim, w opisach czynności zwią-

zanych z tekstyliami (np. rozdzierania szat, prania, itp.), a także komunikowane przez nie treści społeczne i teologiczne.

Niezwykle cenny treściowo jest rozdział szósty (s. 491–544). Jest w nim – zgodnie z zamysłem Autorki – całościowe spojrzenie na biblijną terminologię tekstylną (s. 492). Spostrzeżenia dotyczące statystyki w zakresie ich występowania, dominacji bądź porzucenia w przekładzie Septuaginty, interpretacja tych spostrzeżeń uwzględniająca tło historyczno-kulturowe, prowadzą Autorkę do wniosku na temat charakteru przekładu Septuaginty i suponowanych strategii translatorskich. Na podstawie przeprowadzonych analiz Autorka dostrzega w tym względzie świadectwa ekwiwalencji formalnej, w której chodzi o zachowanie formy i oryginalnego przesłania, i dynamicznej (funkcjonalnej), wyrażającej troskę o zachowanie sensu lekcji oryginalnej. Konkluzje są trafne i uzasadnione odwołaniem do reprezentatywnych przykładów biblijnego tekstu. Spojrzenie na kwestię przekładu Septuaginty w świetle przeprowadzonych analiz terminologii tekstylnej upoważnia ostatecznie Autorkę do wysunięcia tezy o ekwiwalencji kulturowej, jako jednej z cech tego przekładu.

W *Zakończeniu* Autorka zwięźle reasumuje rezultaty prezentowanych analiz, koncentrując się na zasadniczych konkluzjach. Na samym końcu wyraża uzasadnioną nadzieję, że zrealizowane przez nią studium terminów tekstylnych przyczyni się „do wyznaczenia nowych pasjonujących szlaków badawczych” (s. 549).

Po lekturze rozprawy Anny Rambiert-Kwaśniewskiej można stwierdzić, że od strony merytorycznej jest to praca bardzo dobra. Prezentuje się jako nowatorskie dzieło, które szczegółowo, z wielką precyzją i wnikliwością omawia nieczęsto podejmowane przez badaczy zagadnienie biblijnej terminologii tekstylnej w zakresie szat, dodatków i tekstyliów użytkowych. Recenzowana monografia plasuje Autorkę wśród wąskiego grona naukowców, którzy w swych badaniach dedykują temu problemowi tak wielką uwagę. Jako taka jest jedyną tego rodzaju w Polsce, a na arenie międzynarodowej jedną z nielicznych. Monografia wnosi zatem wielki wkład w rozwój badań biblijnych w Polsce i na świecie.

Mimo całościowo bardzo wysokiego poziomu i fachowości rozprawy znalazły się w niej jednak również drobne „usterki”. Na przykład w niektórych miejscach Autorka użyła skrótu BHS (*Biblia Hebraica Stuttgartensia*) w podobnym sensie jak LXX (Septuaginta) (s. 19, 21, 124, 492, 547.548). Właściwy w tych miejscach byłby skrót BH (*Biblia Hebraica*), gdyż *Biblia Hebraica Stuttgartensia* jest jednym z wydań krytycznych Biblii Hebrajskiej, podobnie jak wydaniem krytycznym Septuaginty jest Septuaginta wydana przez A. Rahlfsa (*Septuaginta, id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*).

Język rozprawy jest bardzo poprawny, słownictwo bogate i precyzyjnie używane. Tekst główny pracy jest uzupełniony dużą liczbą przypisów, mających charakter bibliograficzny i dopowiedzeniowy. Świadczą one o uwzględnieniu i wykorzystaniu dorobku innych badaczy. Potwierdzają wchodzenie w rzeczową debatę z nimi i dostarczają uzupełniających objaśnień.

Końcowy wykaz bibliograficzny, jak na temat mało popularny w badaniach biblijnych, jest obszerny. Można było więcej zaczerpnąć ze wspomnianej we Wstępie bardzo bogatej, zbiorowej publikacji C. Michel – M.-L. Nosch (red.), *Textile Terminologies in the Ancient Near East and Mediterranean from the Third to the First Millennia BC* (Ancient Textiles Series; 8), Oxbow Books, Oxford, 2010. Przed publikacją recenzowanej książki ukazały się artykuły naukowe, poruszające problematykę znaczenia społecznego ubiorów oraz ich funkcji w przekazie i zrozumieniu przesłania biblijnego, np. S.B. Noegel, *The Women of Asherah: Weaving Wickedness in 2 Kings 23:7*, *The Catholic Biblical Quarterly* 83/2 (2021), 208–219; L. Quick, „*Like a Garment Eaten by Moths*” (*Job 13:28*): *Clothing, Nudity and Illness in the Book of Job*, *Biblical Interpretation* 30/1 (2022), 46–65; L. Quick – E. Lyell, *Clothing, Conformity, and Power: Garment Imagery in the Book of Esther*, *Vetus Testamentum* 72/3 (2022), 474–494. Możliwe jednak, że lektura tych tekstów była możliwa dopiero wtedy, gdy prace nad monografią Anny Rambiert-Kwaśniewskiej były już zamknięte. Na podkreślenie i uznanie zasługuje dobre wykorzystanie dorobku polskich biblistów.

Autorce można z pewnością pogratulować książkowego, naukowego dzieła. Biblistów, historyków i filologów można natomiast zachęcić do zapoznania się z tą publikacją, a wszystkim czytelnikom życzyć przyjemnej i owocnej lektury.